

کتابخانه ملی
۱۵۱۰۶۱۹

مسئله

کاربرد نظریه یادگیری ساخت و سازگرایی در پیش دبستانی

نویسندگان:

دکتر محرم آقازاده

مہتاب سادات میرایی آشتیانی

سرشناسه	آقازاده، محرم، ۱۳۴۷-
عنوان و نام پدیدآور	مدارس یادگیرنده، کاربرد نظریه یادگیری ساخت‌وسازگرایی در پیش‌دبستانی / محرم آقازاده، مهتاب سادات میرایی آشتیانی.
مشخصات نشر	تهران: مرآت، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	۱۴۴ ص.
شابک	978-600-464-015-2
وضعیت فهرست‌نویسی	فیا
موضوع	آموزش پیش‌دبستانی -- راهنمای آموزشی
موضوع	کودکان -- رشد -- جنبه‌های اجتماعی
موضوع	ساختارگرایی (آموزش و پرورش)
موضوع	کار گروهی در آموزش و پرورش
شناسه افزوده	میرایی آشتیانی، مهتاب سادات، ۱۳۵۴-
رده‌بندی دنگر	LB۱۱۴۰/۲/۱۷م۴ ۱۳۹۶
رده‌بندی دی‌جی	۳۷۲/۲۱۰۷
شماره کتابشناختی مل	۴۶۷۲۵۱

مدارس یادگیرنده	کاربرد نظریه یادگیری ساخت‌وسازگرایی در پیش‌دبستانی
ناشر	مرآت
مؤلفان	دکتر محرم آقازاده، مهتاب سادات میرایی آشتیانی
صفحه‌آرایی	نرگس گرزلی
طراحی جلد	سمانه اسماعیلی
تصویرسازی متن	بهناز عبدالله‌پور، اسدیه قریبی
لیتوگرافی	اندیشه برتر
چاپ و صحافی	اندیشه برتر
نوبت چاپ	اول، ۱۳۹۶
تیراژ	۳۰۰۰
قیمت	۱۱۰،۰۰۰ ریال

نشانی: تهران، کریمخان زند، ابتدای خردمند شمالی، ساختمان شماره ۸۰	پایگاه اینترنتی: www.meraat.ir	پیامک: ۰۲۱۸۵۶۷۰	تلفن: ۰۲۱-۸۵۶۷۰
--	---	-----------------	-----------------

دفتر مرآت

نشانی: میدان انقلاب، خیابان ۱۲ فروردین، ساختمان تجاری ناشران، پلاک‌های ۲۷۵ و ۲۷۷	تلفن: ۸۰ - ۶۶۴۷۵۱۰۷
--	---------------------

دفتر ناشر

حقوق چاپ و نشر، محفوظ و مخصوص ناشر است و هرگونه کپی‌برداری یا نقل مطالب و نیز نمونه‌سازی براساس الگوی ارائه شده در کتاب، بدون اجازه کتبی ناشر پیگرد قانونی دارد.

مقدمه ناشر

مقدمه مؤلفان

فصل ۱: نگاهی به نظریه‌های یادگیری

اشاره

نظریه‌های یادگیری

نظریه‌های یادگیری رفتارگرا

نظریه‌های یادگیری شناختی

نظریه الگوی تمام‌معنی‌محرم

نظریه یادگیری انسان‌گرا

نظریه‌های یادگیری ساخت‌وسازگرا

فصل ۲: درآمدی بر ساخت‌وسازگرایی

اشاره

نظریه ساخت‌وسازگرایی

ساخت‌های شخصی از واقعیت

مقایسه ساخت‌گرایی با رفتارگرایی و شناخت‌گرایی

رویکرد ساخت‌وسازگرایی، آموزش و یادگیری

رویکرد ساخت‌وسازگرایی در آموزش

اصول آموزش از منظر ساخت‌وسازگرایی

کاربرد الگوی ساخت‌وسازگرایی در طراحی آموزشی

پردازش بالا-پایین

هدف آموزش از منظر ساخت‌وسازگرایان

محیط‌های یادگیری ساخت‌وسازگرا

فصل ۳: شرایط یادگیری و ساخت‌وسازگرایی

اشاره

شرایط یادگیری از نظر پیروان ساخت‌وسازگرایی

ساخت‌وسازگرایی و حل مسئله

انواع ساخت‌وسازگرایی

نقش ویگوتسکی در ساخت‌وسازگرایی اجتماعی

فرضیه‌های ویگوتسکی

۸۵	کاربردهای نظریه ویگوتسکی در تدریس
۸۵	راهنماهای یادگیری براساس نظریه ویگوتسکی
۹۱	فصل ۴: یادگیری از طریق همیاری، روشی ساخت‌وسازگرا
۹۲	اشاره
۹۲	یادگیری همیاری
۹۵	چستی یادگیری از طریق همیاری
۹۶	فرصت‌های یادگیری همیاری
۹۷	ماهیت یادگیری همیارانه و استفاده مطلوب از آن
۱۱۷	فصل ۵: ویگوتسکی در پیش‌دبستان
۱۱۸	اشاره
۱۱۸	توانایی‌های ادراکی
۱۲۱	سازوکار توانایی‌ها
۱۲۲	طبقه‌بندی توانایی‌ها
۱۲۴	برنامه درسی رشدنگر
۱۲۵	دوازده برنامه و یک روش
۱۲۹	فرایند علم و هنر آموزش (پداگوژی)
۱۳۱	کار گروهی
۱۳۲	جانشین‌سازی و الگوسازی بصری
۱۳۶	تکالیف شناختی
۱۳۸	نتیجه‌گیری
۱۳۹	منابع

○ مقدمه ناشر

«جهانی فکر کردن و منطقه‌ای عمل کردن» یا «کلان فکر کردن و جزئی عمل کردن» عبارات نفزی است که کمابیش آن را شنیده‌ایم. تفکر به اطلاعات نیاز دارد و فکر کردن بدون اطلاعات همان قدر ناهاب است که اطلاعات بدون فکر. برای اینکه جهانی فکر کنیم، به اطلاعات جهانی نیاز داریم. در مسیر تفکر راهبردی، داشتن تصویری از کل بسیار اهمیت دارد. کسانی می‌توانند راهبردی ببیدیشند، برنامه‌ریزی کنند و به عمل برسند که تصور مناسبی از کل داشته باشند. هر جزئی باید بتواند خود را در کل بازتعریف کند. بر این اساس، کسب مهارت ادراکی برای مربیان، معلمان، مدیران و تصمیم‌برندگان به منظور دستیابی به تصویری شفاف از کل، اجتناب‌ناپذیر به نظر می‌رسد. این مجموعه با هدف کمک به آموزشکاران و تصمیم‌سازان به جهت کلان فکر کردن و ایجاد و تقویت مهارت ادراکی تدارک دیده شده است. با امید به اینکه عاملی باشد برای ایجاد تصویری کلی و نگاهی دقیق به موضوعات آموزشی کشورمان.

با توجه به این رویکرد مرکز نوآوری‌های آموزشی مراتب در مسیر «پشتیبانی از مدارس کشور» بسته‌ای را با عنوان بسته پیش‌دبستانی مبتنی بر مغزه غورج تدارک دیده است. این کتاب یکی از کتاب‌های حمایتی این بسته تلقی می‌گردد. در این مقدمه به دنبال پاسخ به این سؤال اساسی هستیم که چرا این بسته، برنامه درسی مبتنی بر مغز نام گرفته است؟ روشن است اگر بخواهیم درباره یک برنامه درسی و رویکرد آن برنامه درسی داوری بکنیم و به این سؤال پاسخ بدهیم که آیا برنامه درسی مورد نظر، حائز شرایطی هست که ادعا کرده، باید معیارهایی را دست داشته باشیم تا براساس آن‌ها داوری کنیم. این بسته مغزمحور است؛ چون این برنامه درسی با معیارهای یک برنامه درسی مبتنی بر مغز سازگار است. این برنامه درسی دارای ده ویژگی زیر است که می‌توان با مطالعه و کاربرست آن میزان اثربخشی این ویژگی‌ها را مورد بررسی قرار داد.

دلیل تدارک این مجموعه را در ده ویژگی زیر می‌توان جست‌وجو کرد:

۱. سازنده گراست.
۲. بر اصل توجه به تفاوت‌های فردی یادگیرنده و شخصی‌سازی یادگیری استوار است.
۳. محتوا را در بستری همیارانه و گروه‌محور ارائه می‌کند.

۴. همهٔ هوش‌ها و ترجیحات یادگیری نوآموزان را در نظر می‌آورد.
۵. سنجش آموخته‌های نوآموزان کل‌گرایانه است و صرفاً از پارادایم خاصی پیروی نمی‌کند.
۶. یادگیری اجتماعی را یادگیری اصیل می‌داند.
۷. پیش‌آموخته‌های نوآموزان را بنیانی برای یادگیری‌های جدید او قرار می‌دهد.
۸. عواطف مثبت را کلید یادگیری اثربخش می‌داند.
۹. نوآموز را محور فرایند یاددهی و یادگیری می‌داند.
۱۰. معلم را محور هدایت برنامهٔ یادگیری می‌شمارد.

در پایان، تأیید می‌شود که ضمن تشکر و قدردانی از پدیدآورندگان این اثر، به منظور توجه به اسناد و دستوری در تولید این گونه کتاب‌ها سه راهکار از سند تحول بنیادین را یادآوری کنیم:

راهکار ۱-۵: تعمیم دورهٔ پیش‌دبستانی به‌ویژه در مناطق محروم و نیازمند حتی‌الامکان با مشارکت بخش غیردولتی با تأکید بر آموزش‌های قرآنی و تربیت بدنی و اجتماعی.

راهکار ۳-۹: توسعهٔ مشارکت بخش‌های دولتی و غیردولتی در انجام امور مربوط به تولید، چاپ و توزیع مواد و منابع آموزشی، چارچوب سیاست‌های آموزش و پرورش با تأکید بر سیاست تولید بسته‌های آموزشی و سیاست چاپ و تالیف در کتاب‌های درسی.

راهکار ۹-۱۱: رصد کردن تحولات نظام آموزش و پرورش و تربیت معلم و تحولات علمی در حوزهٔ علوم تربیتی در سطح منطقه، جهان اسلام و بین‌الملل و بومی‌سازی تجربیات و یافته‌های مفید آن‌ها و بهره‌مندی آگاهانه از آن‌ها در چارچوب نظام معارف اسلامی.

امید است این مجموعه گامی در مسیر عملیاتی کردن راهکارهای سند تحول بنیادین آموزش و پرورش کشورمان و حرکت به سوی کیفیت‌گرایی در تعلیم و تربیت کشورمان باشد.

فصل آخر کتاب فصل دوسویه، غیرمکتوب، مکتوب و غیرمکتوب است که در قالب یک سایت طراحی شده است تا خوانندگان کتاب به وسیلهٔ آن با مؤلفان کتاب در ارتباط باشند، بر آن بیفزایند، بازخورد دهند و از پیوست‌های دیداری- شنیداری آن بهره‌مند گردند. برای استفاده از این فصل به آدرس www.yadgirandeh.com مراجعه کنید و در ادامهٔ تألیف این کتاب مشارکت کنید.

● مقدمه مؤلفان

کودکان با عشق و عطش یادگیری وارد مراکز آموزش پیش‌دبستانی می‌شوند. به ویژه، وقتی آنان تجارب یادگیری طراحی شده را برانگیزنده و کاربردی می‌یابند به طور سیری‌ناپذیری در جذب و کاربست دانش می‌کوشند. تجارب یادگیری مثبتی که به کودکان فرصت انتخاب کردن و کاوشگری می‌دهد به آنان کمک می‌کند قابلیت‌هایشان را بالا ببرند و پُر دل و جرئت پرورده شوند. از دیرباز افراد و نهادهای مختلفی برای پاسخ دادن به شور آموختن کودکان و هم برای حمایت از کودکان به منظور رشد افزون‌تر کوشیده‌اند. برخی اثربخش‌ترین، منسجم‌ترین و تا حدودی علمی‌ترین کوشش‌های صورت گرفته در قالب رویکردهایی به آموزش پیش‌دبستانی در ادبیات برنامه درسی پیش‌دبستانی جای خود را باز کرده‌اند. در ادامه برخی رویکردهایی که دارای بعضی ویژگی‌های مورد اشاره در پیش هستند، به‌طور خلاصه معرفی شده‌اند.

رویکردهایی به آموزش پیش‌دبستانی

رویکردهای متفاوتی به برنامه‌ریزی درسی رایجی در دورهٔ پیش‌دبستانی وجود دارد. پنج رویکرد متعارف در این زمینه، رویکردهای مونتسوری^۱، والدرفی^۲، رجیو امیلیایی^۳، های‌اسکپی^۴، و بنک‌استریتی^۵ است. این رویکردها بر اساس نوع برنامه و بر اساس نام کسانی که پدیدآورندهٔ رویکرد خاصی بوده‌اند، نام‌گذاری شده است. هر یک از رویکردهای برشمرده در پیش دارای ویژگی‌هایی هستند که در ادامه به اختصار به آن‌ها اشاره می‌شود.

رویکرد مونتسوری

رویکرد مونتسوری، رویکردی رشد‌گرا است. در این رویکرد تأکید عمده بر طبیعت، خلاقیت و یادگیری عملی است. رویکرد مونتسوری ارائه یا آموزش مستقیم به نوآموزان را هدف قرار نمی‌دهد. از این رو، کار مربی بیشتر هدایت دانش‌آموزان بر اساس واحدهای یادگیری (واحدهای کار) می‌باشد که فراهم آورده است.

هدف نهایی رویکرد مونتسوری پرورش منش، حواس، مهارت‌های عملی زندگی و توانش آکادمیک است.

1. Montessori

2. Waldorf

3. Reggio Emilia

4. HighScope

5. Bank Street

رویکرد والدرفی

رویکرد والدرفی بر اساس آموزه‌های نویسنده اتریشی به نام رودلف اشتاینر (استاینر) شکل گرفته است. در این رویکرد تلاش‌های مربی به پرورش روحی، جسمی و علایق کودکان متمرکز می‌شود. بر این اساس، برنامه‌های یادگیری رویکرد والدرف آکنده از فعالیت‌هایی برای پرورش خلاقیت، یادگیری از طریق همیاری، یادگیری مبتنی بر ریتم و هنر است. همه برنامه‌های یادگیری در رویکرد والدرف با پیش‌فرض ایجاد میل و شوق به یادگیری و ایجاد فرصت برای بروز استعدادها و نوآموز تولید می‌شوند.

رویکرد رجیو امیلیایی

رویکرد رجیو امیلیایی در دهه ۱۹۴۰ در ایتالیا شکل گرفت و آوازه آن از مرزهای ایتالیا فراتر رفت. امروز، به‌عنوان یکی از پیش‌دبستانی‌های آمریکایی بر اساس رویکرد رجیو امیلیایی اداره می‌شوند. در این رویکرد، کودکان را به کاوشگری، درک اهمیت جامعه و برای خودآزمایی تشویق کرده و توانا می‌سازد. این اساس، کودکان با بهره‌گیری از فعالیت‌های هنری، انجام دادن پروژه‌ها و فعالیت‌های آزاد برای نشان دادن میل و علاقه‌هایشان به یادگیری می‌پردازند.

های اسکپی

برنامه درسی های اسکپ برنامه‌ای است که دارای ساخت و بافت بسیار حساب شده‌ای است. های اسکپ، یادگیری از طریق همیاری فعال را مورد تأکید قرار می‌دهد. کودکانی که در این برنامه ثبت‌نام می‌کنند، بر اساس پیش‌بینی‌های انجام شده، در فعالیت‌های شرکت می‌کنند که بتوانند از آنچه در پیرامونشان و از تجربیات یادگیری هدایت شده، بیاموزند. رویکرد های اسکپی نظارت مستمر بر نحوه یادگیری، میزان یادگیری و میزان پیشرفت نوآموز در یادگیری را مورد تأکید قرار می‌دهد. در برنامه درسی های اسکپ یادگیری موضوعاتی، چون علم، ریاضی، و خواندن مورد توجه هستند. زیرساخت رویکرد های اسکپی، یافته‌های روان‌شناسی رشدنگر است.

رویکرد بنگ‌استریتی

این رویکرد بر پایه رویکرد رشدنگری و فلسفه آموزشی جان دیویی، مربی آمریکایی، شکل گرفته است. تأکید برنامه‌های درسی پیش‌دبستانی مبتنی بر رویکرد بنگ‌استریتی پرورش توانایی ذهنی، اجتماعی، عاطفی و رشد جسمانی نوآموز است. در برنامه‌هایی با رویکرد

بنک‌استریت، نوآموزان به مثابه یادگیرندگان کوشایی انگاشته می‌شوند که دنیای اطراف خود را بر اساس تجارب یادگیری طراحی شده می‌آموزند. نوآموزان راهبر اصلی برنامه یادگیری هستند و مربی آنان هدایت‌کننده و تسهیل‌گر است.

با در نظر گرفتن همه رویکردها در پاسخ به اشتیاق کودکان برای یادگیری و یاری به کودکان برای پی‌ریزی زندگی راست و استوار در سال‌های اولیه زندگی، برنامه درسی پیش‌دبستانی مبتنی بر مغز طراحی و تولید شد. افزون بر این، تلاش شد برای تربیت مربیان پیش‌دبستانی مواد یادگیری متناسب با برنامه درسی نیز تولید گردد. برای تربیت مربیان پیش‌دبستانی از سه منظر دانشی، مهارتی و نگرشی، سه جلد کتاب تألیف و یک جلد ترجمه شد. چهار کتاب تألیف و ترجمه شده با اسامی زیر در اختیار مربیان قرار می‌گیرند:

۱. راهنمای روش‌های آموزش در پیش‌دبستانی؛
۲. راهنمای برنامه درسی و استانداردهای یادگیری دوره پیش‌دبستانی؛
۳. کاربرد نظریه یادگیری و ساخت‌وسازگرایی در پیش‌دبستانی؛
۴. کاربرد هوش‌های چندگانه در آموزش‌های پیش‌دبستانی.

نحوه درک دانش، فرایند دانستن، و ساختن دانش، مهارت اساس کار تربیت است. اگر بر این باور باشیم که یادگیرندگان در یادگیری‌هایشان باید پذیرنده باشند یا باید مانند اسفنج جذب‌کننده آب باشند، در این صورت پذیرفته‌ایم که آنان باید چشم بسته و دهان معلم داشته باشند؛ یعنی یادگیرندگان باید وابسته به دانش و برداشت معلم باشند. همین، اگر بر این باور باشیم که یادگیرندگان خود به ساختن دانش دست می‌یازند و آنچه دانش را از مکتب خودشان است، پذیرفته‌ایم که دانش‌آموزان با مدد گرفتن از معلمان می‌توانند بر مسیری حساب شده به سازندگی دانش و مهارتشان بپردازند. در این برداشت، جهان هر یادگیرنده، جهان اختصاصی خودش خواهد بود. در برداشت دوم است که یادگیرنده می‌گوید: «برای من یک بستنی به این معناست که...» یا «برای من داشتن دوچرخه‌ای به این مفهوم است که...». در برداشت اول، یادگیرنده چیزی از اینکه، او می‌تواند ترجیحی داشته باشد در ذهن ندارد. برای مثال، او در اظهارنظرهایش می‌گوید: «همان‌طور که معلم می‌گوید خوردن هله هوله خوب نیست».

پژوهشگران تربیتی و مربیان و معلمان طی سال‌های اخیر تلاش کرده‌اند روش‌ها و راهبردهای مختلفی را برای اجرای اندیشه ساخت‌وسازگرایی در کلاس‌های درس ارائه کنند. این تلاش‌ها سبب شد ادعای کسانی که می‌گفتند ساخت‌وسازگرایی رویکرد خاصی برای تدریس و یادگیری

ندارد جدی گرفته نشود. امروز، کسی با در دست داشتن انواع روش‌های ساخت‌وسازگرا به چنان ادعایی، که بیشتر بود، فکر نمی‌کند.

ساخت‌وسازگرایی به دو دغدغه پایه‌ای معلم پاسخ درخوری می‌دهد: نخست، چه کسی پایه اصلی یادگیری است؟ و دوم آنکه، چه روش‌ها و راهبردهایی برای یاددهی - یادگیری وجود دارد؟

در کتابی که پیش رو دارید تلاش شده است با توجه به تبیین و تحریک کاربرد ساخت‌وسازگرایی در دوره پیش‌دبستانی، ساخت‌وسازگرایی اجتماعی مورد توجه قرار گیرد. هیلینگ بر این باور است که، ساخت‌وسازگرایی اجتماعی در برخورد با پدیده‌ها و در جمع‌بندی نظرات به توافق جمعی استوار است. برای مثال، وقتی انسان‌ها با پدیده تصادف روبه‌رو شدند به این نتیجه رسیدند باید دست به کاری بزنند که مورد پسند همه و سودمند برای همه باشد. از این رو، توانین راه‌اندازی و اندنگی را بنیان گذاشتند. این بدان معنا نیست که انسان‌ها نمی‌توانند به تنهایی به معاسازی یا الگوسازی یا طراحی قوانین بپردازند بلکه، مراد آن است که اندیشه‌های فردی زمانی فراتر می‌روند که مورد اقبال عمومی قرار گیرند. بنابراین، در قالب ساخت‌وسازگرایی اجتماعی تلاش می‌شود یادگیرندگان با کاوشگری، همیاری و بحث به حل مسئله و تصمیم‌گیری بپردازند. انتظار می‌رود از همین راه هم بتوانند دنیای خود را معنادار سازند.

فصل نخست این کتاب، نگاهی کلی به انواع کاربردهای یادگیری دارد. در این فصل، نظریه‌های رفتارگرایی، شناخت‌گرایی، یادگیری مبتنی بر معنا (الگوی تمام‌مغزی)، انسان‌گرایی و ساخت‌وسازگرایی معرفی شده‌اند. برای اینکه ساخت‌وسازگرایی، ساخت‌وسازگرایی اجتماعی و روش‌ها و راهبردهای مربوط به ساخت‌وسازگرایی اجتماعی به تبیین شود تلاش شده است در فصل دوم کتاب، زمینه‌های شکل‌گیری ساخت‌وسازگرایی مورد بحث قرار گیرد.

در فصل سوم، شرایط یادگیری و ساخت‌وسازگرایی از انواع دیدگاه‌ها، ساخت‌وسازگرایی مورد بحث قرار گرفته است. همچنین، تبیین مفصلی از دیدگاه ساخت‌وسازگرایی اجتماعی، ویگوتسکی به عمل آمده است. فصل چهارم، یادگیری از طریق همیاری را اساس یادگیری ساخت‌وسازگرا دانسته و آن را مورد تحلیل قرار می‌دهد. همچنین، انواعی از راهبردهای ساخت‌وسازگرا معرفی می‌شود.

فصل پنجم کتاب، ویگوتسکی در پیش‌دبستان نام گرفته است. در این فصل کوشش شده است که در چارچوب اندیشه‌های ویگوتسکی، طرز نگاه ساخت‌وسازگرایانه به گونه‌ای عملی بازنمایی شود.